

DE VELDMUIS NU OOK OP SCHIERMONNIKOOG

TEXEL IN DE GEVARENZONE?!

Maurice la Haye & Johan de Jong

Zeer recent, op 2 oktober 2003, werden bij het verwijderen van een zandwal op een erf in Schiermonnikoog enkele levende muizen gevonden: het bleek te gaan om veldmuizen *Microtus arvalis*. Dit is de eerste melding van veldmuizen op Schiermonnikoog (de Jong, 2003).

De samenstelling van de kleine zoogdierenfauna op Schiermonnikoog is goed bekend, omdat al enkele jaren achtereenvolgende braakballen van de op het eiland broedende kerkuilen worden uitgeplozen. In voorgaande jaren (t/m oktober 2002) werden nooit veldmuizen aangetroffen. Op 4 oktober 2003 werd een partij braakballen en 'los materiaal' (debris) verzameld. Uit deze partij kwamen echter ca. 50 schedels van de veldmuis te voorschijn, op een totaal van ca. 280 prooien. Aangenomen mag worden dat de veldmuis in 2003 onbedoeld en onopzettelijk is geïntroduceerd op Schiermonnikoog. Het voorkomen van een populatie veldmuizen op Schiermonnikoog is met deze waarnemingen een onomkeerbaar feit (de Jong, 2003).

Veldmuis. Foto: Kerkuilenwerkgroep Nederland

Nieuwe Waddensoorten

De snelheid waarmee nieuwe soorten de laatste twintig jaar op de Waddeneilanden zijn opgedoken, is schrikbarend. Ze vormen een regelrechte bedreiging voor de bestaande kleine zoogdierenfauna ter plaatse. Deze fauna is uniek voor Nederland, omdat verschillende (zeer) algemene soorten van het vasteland ontbreken. Oorspronkelijk kwamen er nauwelijks kleine zoogdieren op de Waddeneilanden voor, met uitzondering van de noordse woelmuis *Microtus oeconomus* en de waterspitsmuis *Neomys fodiens* op Texel. Het is niet meer te achterhalen wanneer de huismuis *Mus musculus* en de bosmuis *Apodemus sylvaticus* hun intrede hebben gedaan, maar van andere soorten is vrij nauwkeurig de eerste waarneming of vestiging op de verschillende (bewoonde) Waddeneilanden bekend (tabel 1). Het onbedoeld invoeren van nieuwe soorten kleine zoogdieren vormt op de meeste Waddeneilanden geen ecologische ramp en kan, cynisch gesteld, zelfs een verrijking van het ecosysteem betekenen. Op Schiermonnikoog zullen ongetwijfeld de roofvogels en uilen profiteren van de aanwezigheid van de veldmuis, omdat de soort voor veel roofvogels stapelvoedsel is. Met deze onopzettelijke introductie gaat echter een unieke situatie, de afwezigheid van soorten, verloren die niet meer te herstellen is.

	Texel	Vlieland	Terschelling	Ameland	Schiermonnikoog
Bosspitsmuis			1937		
<i>Sorex araneus</i>					
Dwergspitsmuis			1945	1957	
<i>Sorex minutus</i>					
Huisspitsmuis					1982 (1976)
<i>Crocidura russula</i>					
Veldmuis		(1988)*		1870-1872 (?)	2003
<i>Microtus arvalis</i>					
Aardmuis	1985			1984	
<i>Microtus agrestis</i>					
Rosse woelmuis	1998		1987		
<i>Clethrionomys glareolus</i>					
Dwergmuis	1956		1982	1962	(1999)*
<i>Micromys minutus</i>					
Hazelmuis	(1999)*				
<i>Muscardinus avellanarius</i>					

* incidentele (braakbal)vondst van een enkel exemplaar

Nieuwe probleemsoorten

Op Texel is het onbedoeld introduceren van nieuwe soorten kleine zoogdieren wel een groot probleem, omdat een dergelijke introductie grote gevolgen heeft of zal kunnen hebben op het voorkomen van de noordse woelmuis. De noordse woelmuis is de enige endemische zoogdier(onder)soort van Nederland, waarvoor een groot deel van Texel (het duingebied) in het kader van de Habitatrichtlijn is aangewezen als beschermd gebied. Nederland heeft daarmee de plicht alles in het werk te stellen de soort te beschermen en te behouden.

De noordse woelmuis kan in zeer uiteenlopende vegetatietypen gevonden worden, mits geen andere woelmuissoorten aanwezig zijn. De soort lijkt niet opgewassen tegen de concurrentie. In het verleden heeft bijvoorbeeld de intrede van de veldmuis *Microtus arvalis* op het voormalige eiland Noord-Beveland onder andere bijgedragen aan een zeer sterke achteruitgang van de noordse woelmuis (Ligtvoet & van Wijngaarden, 1994). Op Texel zijn de gevolgen van de introductie van de aardmuis *Microtus agrestis* en rosse woelmuis *Clethrionomys glareolus* op de noordse woelmuis tot op heden beperkt gebleven (Anonymus, 1996; Twisk, 1999). De aardmuis en rosse woelmuis komen er met name voor in ruige begroeiing (struik- en bosvegetaties) waardoor de noordse woelmuis niet uit andere vegetatietypen wordt verdrongen. De introductie van de veldmuis op Texel zou de noordse woelmuis kunnen terug dringen tot de schaars aanwezige natte gras- en rietvegetaties. Het compleet uitsterven van deze waardevolle eilandpopulatie van de noordse woelmuis is dan zeer waarschijnlijk!

Tabel 1. Tabel 1. Overzicht van eerste waarneming van de verschillende soorten muizen op de Waddeneilanden.

Biotoop van de veldmuis op Schiermonnikoog (bij de Kooiplaats). Foto: Gert-Jan Warrink

Voorkomen?

Hoe kunnen nieuwe introducties in de toekomst voorkomen worden? In elk geval lijkt het nuttig na te gaan op welke wijze nieuwe soorten op de Waddeneilanden terecht zijn gekomen en te trachten door middel van DNA-onderzoek te achterhalen uit welke gebieden de dieren afkomstig zouden kunnen zijn. Wat de wijze van introductie zelf betreft, lijkt het transport van plantmateriaal, grond, stenen, stro of hooi het meest voor de hand te liggen. Een verbod op de invoer van zulke materialen naar de Waddeneilanden (en tussen de eilanden onderling!) is snel in te stellen en is makkelijk te handhaven. Het Ministerie van LNV zou daar werk van kunnen maken. Maar ook de terreinbeheerders (Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer) en landbouwers hebben in dezen een verantwoordelijkheid en zouden, veel strikter dan nu het geval is, moeten nagaan of import van materiaal noodzakelijk is. Alleen op deze wijze lijkt de onopzettelijke introductie van nieuwe soorten (voorlopig) tegen te gaan!

Literatuur:

- Anonymus, 1996. Flora en fauna van Texel, de huidige situatie en de ontwikkelingen sinds 1985 in de polders en op het oude land. Rapport prov. Noord-Holland, dienst Ruimte en Groen (Zoogdieren: Kees Kapteyn).
- Jong, J. de, 2003. Eerste veldmuizen op Schiermonnikoog. *Vanellus* 2003/6: 138-139.
- Ligtvoet W. & A. van Wijngaarden, 1994. The colonization of the island of Noord-Beveland (the Netherlands) by the common vole *Microtus arvalis*, and its consequences for the root vole *M. oeconomus*. *Lutra* 37(1): 1-28.
- Twisk, P., 1999. Een nieuwe woelmuissoort op Texel. *Zoogdier* 10(2): 3-7.

Maurice La Haye &
Johan de Jong
p/a Kastanjehof 14
6533 BX Nijmegen

De kerkuil verzamelde circa 50 veldmuizen op Schiermonnikoog. Foto: Johan de Jong

